Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
MACIEJ SZPUNAR
prezentate la 13 decembrie 2017 [1]

Cauza C-558/16

Doris Margret Lisette Mahnkopf
Părți interesate:
Sven Mahnkopf

[cerere de decizie preliminară formulată de Kammergericht Berlin (Tribunalul Regional Superior din Berlin, Germania)]

„Trimitere preliminară – Spațiul de libertate, securitate și justiție – Certificatul european de moștenitor – Domeniu de aplicare – Posibilitatea de înscriere în certificatul european de moștenitor a cotei-părți a soțului supraviețuitor”

I. Introducere

1. Prezenta trimitere preliminară este cea de a doua, ca ordine, în care instanța națională sesizează Curtea de Justiție a Uniunii Europene în vederea interpretării dispozițiilor Regulamentului (UE) nr. 650/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 4 iulie 2012 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și acceptarea și executarea actelor autentice în materie de succesiuni și privind crearea unui certificat european de moștenitor [2].

2. Întrebarea preliminară pe care instanța națională a formulat-o în cauza Kubicka [3] se referea la delimitarea dintre legea aplicabilă succesiunilor și legea aplicabilă în materia drepturilor reale. În cauza de față, instanța de trimitere solicită examinarea de către Curte a chestiunii legate de delimitarea statutului succesoral și a statutului privind aspectele patrimoniale ale regimului matrimonial, deoarece prin întrebările sale preliminare instanța de trimitere dorește să se stabilească dacă în cadrul certificatului european de moștenitor poate fi înscrisă cota-parte din moștenirea care îi revine soțului supraviețuitor – în temeiul articolului 1371 alineatul 1 din Bürgerliches Gesetzbuch (Codul civil german, denumit în continuare „BGB”). Pe lângă aceasta, instanța de trimitere dorește să afle ce efecte rezultă din eventuala înscriere în certificatul european de moștenitor a informației referitoare la o astfel de cotă-parte.

1 Limba originală: polona.

2 JO 2012, L 201, p.107.

3 Hotărârea din 12 octombrie 2017 (C-218/16, EU:C:2017:755).

II. Cadrul juridic

A. Dreptul Uniunii

3. Potrivit considerentelor (11), (12) și (71) ale Regulamentului nr. 650/2012:

„(11) Prezentul regulament nu ar trebui să se aplice altor domenii de drept civil decât succesiunilor. Din motive de claritate, o serie de chestiuni care ar putea fi văzute ca având o legătură cu materia succesiunilor ar trebui excluse în mod explicit din domeniul de aplicare a prezentului regulament.

(12) În mod corespunzător, prezentul regulament nu ar trebui să se aplice aspectelor patrimoniale ale regimurilor matrimoniale, inclusiv convențiilor matrimoniale, astfel cum sunt cunoscute în unele sisteme juridice, în măsura în care astfel de regimuri nu au ca obiect chestiuni referitoare la succesiuni, și aspectelor patrimoniale ale relațiilor considerate ca având efecte comparabile cu cele ale căsătoriei. Autoritățile competente cu privire la o anumită succesiune în temeiul prezentului regulament ar trebui totuși, în funcție de situație, să ia în considerare soluționarea aspectelor patrimoniale ale regimului matrimonial sau ale unui regim patrimonial similar al defunctului la stabilirea patrimoniului succesoral al defunctului și a respectivelor cote-părți ale beneficiarilor.

[…]

(71) Certificatul ar trebui să producă aceleași efecte în toate statele membre. Certificatul nu ar trebui să aibă forță executorie în sine, ci efect probatoriu, și ar trebui să se considere că certificatul dovedește în mod fidel elementele stabilite în temeiul legii aplicabile succesiunii sau în temeiul oricărei alte legi aplicabile elementelor specifice, precum condițiile de fond ale dispoziției pentru cauză de moarte. Efectele probatorii ale certificatului nu ar trebui să fie extinse la elemente care nu sunt reglementate prin prezentul regulament, cum ar fi, de exemplu, problema filiației sau, în cazul unui anumit bun, aceea de a stabili dacă acesta a aparținut sau nu defunctului […].”

4. În conformitate cu articolul 1 alineatul (1) și alineatul (2) litera (d) din Regulamentul nr. 650/2012:

„(1) Prezentul regulament se aplică succesiunilor privind patrimoniile persoanelor decedate. […]

(2) Sunt excluse din domeniul de aplicare al prezentului regulament:

[…]

(d) chestiunile legate de aspectele patrimoniale ale regimurilor matrimoniale și de aspectele patrimoniale ale relațiilor care sunt considerate, în conformitate cu legea care le este aplicabilă, ca având efecte comparabile cu cele ale căsătoriei;

[…]”

5. Potrivit articolului 3 alineatul (1) litera (a) din Regulamentul nr. 650/2012:

„«succesiune» înseamnă succesiunea privind patrimoniul unei persoane decedate și acoperă orice formă de transfer de bunuri, drepturi și obligații pentru cauză de moarte, fie că este vorba de un act voluntar de transfer, sub forma unei dispoziții pentru cauză de moarte, fie de un transfer sub forma succesiunii *ab intestat*[.]”

6. Conform articolului 23 alineatul (1) și alineatul (2) litera (b) din Regulamentul nr. 650/2012, intitulat „Domeniul de aplicare a legii aplicabile”:

„(1) Legea stabilită în temeiul articolelor 21 sau 22 reglementează succesiunea în ansamblul său.

(2) Această lege reglementează, în special:

[…]

(b) vocația succesorală a beneficiarilor, stabilirea cotelor-părți ce le revin acestora, a obligațiilor care le pot fi impuse de către defunct, precum și a altor drepturi privind succesiunea, inclusiv drepturile succesorale ale soțului sau ale partenerului supraviețuitor;

[…]”

7. Capitolul VI din Regulamentul nr. 650/2012, intitulat „Certificatul european de moștenitor”, conține o serie de prevederi referitoare la acest instrument al dreptului Uniunii. Printre acestea, articolele 62 și 63 explică scopul care a stat la baza creării certificatului european de moștenitor:

„Articolul 62

Crearea unui certificat european de moștenitor

(1) Prezentul regulament creează un certificat european de moștenitor (denumit în continuare «certificatul»), care este emis spre utilizare într-un alt stat membru și care produce efectele enumerate la articolul 69.

(2) Utilizarea certificatului nu este obligatorie.

(3) Certificatul nu înlocuiește documentele interne utilizate în scopuri similare în statele membre. Cu toate acestea, un certificat emis în scopul utilizării într-un alt stat membru produce efectele enumerate la articolul 69 și în statul membru ale cărui autorități au eliberat certificatul în temeiul prezentului capitol.

Articolul 63

Scopul certificatului

(1) Certificatul este destinat utilizării de către moștenitori, de către legatari cu drepturi directe la succesiune și de către executori testamentari sau administratori ai patrimoniului succesoral care trebuie să își dovedească într-un alt stat membru statutul sau să își exercite dreptul respectiv de moștenitor sau legatar și/sau atribuțiile de executor testamentar sau administrator al patrimoniului succesoral.

(2) Certificatul poate fi utilizat, în special, pentru a proba unul sau mai multe dintre următoarele:

(a) statutul și/sau drepturile fiecărui moștenitor sau, după caz, ale fiecărui legatar menționat în certificat și cotele-părți respective din patrimoniul succesoral;

[…]”

8. Articolul 68 din Regulamentul nr. 650/2012, intitulat „Conținutul certificatului”, prevede la literele (f), (h) și (l):

„Certificatul cuprinde următoarele informații, în măsura în care acestea sunt necesare în scopul pentru care se eliberează certificatul:

[…]

(f) informații privind defunctul: numele (numele dinainte de căsătorie, dacă este cazul), prenumele, sexul, data și locul nașterii, starea civilă, cetățenia, codul numeric personal (dacă este cazul), adresa la data decesului, data și locul decesului;

[…]

(h) informații privind o convenție matrimonială încheiată de defunct sau, după caz, privind o convenție încheiată de defunct privind o relație care, în conformitate cu legea care îi este aplicabilă, produce efecte similare căsătoriei și informații privind aspectele patrimoniale ale regimului matrimonial sau ale unui alt regim patrimonial echivalent;

[…]

(l) cota-parte care îi revine fiecărui moștenitor și, după caz, lista drepturilor și/sau a bunurilor care revin unui anumit moștenitor;

[…]”

9. Efectele certificatului european de moștenitor sunt stabilite de articolul 69 din Regulamentul nr. 650/2012. Potrivit alineatului (1), alineatului (2) și alineatului (5) ale acestei dispoziții:

„(1) Certificatul produce efecte în fiecare stat membru fără a fi necesară nicio procedură specială.

(2) Se prezumă că certificatul probează cu exactitate elementele stabilite în temeiul legii aplicabile succesiunii sau în temeiul oricărei alte legi aplicabile elementelor specifice […].

(5) Certificatul constituie un titlu valabil pentru înscrierea bunurilor succesorale în registrul corespunzător al unui stat membru, fără a aduce atingere articolului 1 alineatul (2) literele (k) și (l).”

B. Dreptul german

10. În dreptul german, principiile referitoare la partajul patrimoniului, care sunt aplicabile în cazul încetării regimului matrimonial, sunt stabilite în dispozițiile BGB. Printre acestea, articolul 1931 alineatul 1 prima teză și alineatul 3 din BGB prevede:„(1) Cota parte a soțului supraviețuitor, în calitate de moștenitor legal, este de un sfert din moștenire, dacă vine în concurs cu rudele de gradul întâi ale defunctului, și de jumătate din moștenire dacă vine în concurs cu rudele de gradul doi sau cu bunici. […]

[…]

(3) Nu se aduce atingere dispoziției articolului 1371 din BGB.

[…]”

11. Potrivit articolului 1371 din BGB:„(1) În cazul în care regimul matrimonial încetează prin moartea unui soț, compensarea creșterii patrimoniale se realizează prin majorarea cotei de moștenire a soțului supraviețuitor cu un sfert din moștenire, fără să prezinte relevanță dacă soții au dobândit bunuri suplimentare în cazul concret.

(2) Soțul supraviețuitor care nu este nici moștenitor, nici legatar poate solicita compensarea creșterii patrimoniale potrivit articolelor 1371-1373 și 1390; rezerva succesorală [mărimea rezervei succesorale] care îi revine soțului supraviețuitor […] se stabilește în raport cu cota-parte care i-ar fi revenit din moștenire în cazul succesiunii *ab intestat* până la majorare.

(3) Atunci când soțul supraviețuitor renunță la succesiune, în afară de compensarea patrimoniului, poate solicita rezerva succesorală care îi revine, chiar dacă nu era îndreptățit să o primească conform dispozițiilor dreptului succesoral; acest lucru nu se referă la cazurile în care soțul a renunțat la succesiunea *ab intestat* sau la dreptul de a primi rezerva succesorală în temeiul convenției încheiate cu celălalt soț.

(4) Soțul supraviețuitor care a primit un sfert din moștenire în temeiul alineatului (1) al acestei dispoziții, în limitele îmbogățirii obținute în acest mod, este obligat să satisfacă nevoile descendenților testatorului, care au dreptul să îl moștenească, dar care nu provin din căsătoria lui cu soțul supraviețuitor.”

III. Procedura principală

12. Lutz G. Mahnkopf a decedat la 29 august 2015, lăsând ca urmași pe văduva sa, Doris M. L. Mahnkopf, și un fiu, Sven Mahnkopf. Doamna D. Mahnkopf și domnul S. Mahnkopf sunt părți în procedura din fața instanței de trimitere.

13. La data decesului, defunctul era căsătorit cu doamna Mahnkopf. Între soți a existat regimul separației de bunuri cu compensarea creșterii patrimoniale. La data încheierii căsătoriei, ambii soți erau cetățeni germani și locuiau în Germania. Soții nu încheiaseră nicio convenție matrimonială. Defunctul nu a lăsat nicio dispoziție pentru cauză de moarte.

14. Patrimoniul defunctului se afla pe teritoriul Germaniei, cu excepția unei cote-părți de 50 % din dreptul de proprietate asupra unui imobil situat în Suedia.

15. La cererea soției defunctului, instanța competentă în materie succesorală a eliberat, la data de 30 mai 2016, un certificat național de moștenitor potrivit căruia moștenitorii *ab intestat* ai lui L. Mahnkopf sunt părțile din procedură, care moștenesc patrimoniul defunctului în părți egale.

16. Ulterior, soția defunctului a cerut eliberarea unui certificat european de moștenitor. Certificatul urma să folosească la transcrierea dreptului de proprietate asupra imobilului situat în Suedia al moștenitorilor lui L. Mahnkopf. Această cerere a fost însă respinsă de instanța națională, care a estimat că articolul 1371 alineatul 1 din BGB se referă la chestiuni legate de regimul matrimonial care nu intră în domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 650/2012.

17. Soția defunctului a declarat apel împotriva acestei hotărâri în fața instanței de trimitere, Kammergericht Berlin (Tribunalul Regional Superior din Berlin, Germania). În această fază, soția defunctului a depus totodată o cerere cu caracter subsidiar, solicitând înscrierea în certificatul european de moștenitor, numai cu titlu informativ, a mențiunii că îi revine, în temeiul regimului matrimonial, un sfert din moștenire, stabilit conform articolului 1371 alineatul 1 din BGB.

18. Instanța de trimitere are îndoieli în legătură cu posibilitatea emiterii unui certificat european de moștenitor în conformitate cu solicitările soției defunctului.

19. În cererea de emitere a unei decizii preliminare, instanța națională atrage atenția asupra faptului că L. Mahnkopf nu a ales legea aplicabilă pentru chestiunile legate de succesiunea sa. Astfel, în temeiul articolului 21 din Regulamentul nr. 650/2012, în acest sens se aplică dreptul german.

20. În schimb, referitor la chestiunile legate de aspectele patrimoniale ale regimului matrimonial, instanța de trimitere amintește că în etapa actuală nu a avut încă loc armonizarea normelor privind conflictele de legi referitoare la legea aplicabilă în materia aspectelor patrimoniale ale regimului matrimonial.

21. Astfel, legea aplicabilă cu privire la aspectele patrimoniale ale regimului matrimonial se stabilește potrivit normelor naționale privind conflictele de legi care sunt în vigoare în statul forului. În dreptul german este vorba despre articolul 14 și articolul 15 din Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch (Legea de instituire a Codului civil german, denumită în continuare „EGBGB”). Instanța de trimitere arată că, în temeiul acestor dispoziții, dreptul german este legea aplicabilă cu privire la aspectele patrimoniale ale regimului matrimonial ale defunctului și ale soției acestuia.

22. Cu toate că dreptul german este atât legea aplicabilă în materie succesorală, cât și legea aplicabilă cu privire la aspectele patrimoniale ale regimului matrimonial, instanța de trimitere consideră că, în contextul procedurii referitoare la cererea de eliberare a unui certificat european de moștenitor, în circumstanțe similare celor din speță, delimitarea domeniilor de aplicare ale acestor două legi poate avea importanță pentru conținutul și pentru efectele acestui certificat.

IV. Întrebările preliminare și procedura în fața Curții

23. În aceste condiții, Kammergericht Berlin (Tribunalul Regional Superior din Berlin) a decis să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Articolul 1 alineatul (1) din Regulamentul nr. 650/2012 trebuie interpretat în sensul că domeniul de aplicare al regulamentului («succesiunile privind patrimoniile persoanelor decedate») se referă și la dispoziții naționale care, precum articolul 1371 alineatul 1 din [BGB], reglementează aspecte patrimoniale ale regimului matrimonial după decesul unui soț prin majorarea cotei-părți din moștenire care revine celuilalt soț?

2) În cazul unui răspuns negativ la prima întrebare, articolul 68 litera (l) și articolul 67 alineatul (1) din Regulamentul nr. 650/2012 trebuie interpretate în sensul că cota de moștenire a soțului supraviețuitor poate fi inclusă integral în certificatul european de moștenitor, chiar dacă această cotă rezultă în parte dintr-o majorare efectuată în temeiul unei norme din materia aspectelor patrimoniale ale unui regim matrimonial precum cea prevăzută la articolul 1371 alineatul 1 din BGB?

În cazul unui răspuns negativ în principiu la întrebarea de mai sus, se poate totuși răspunde afirmativ, în mod excepțional, în cazul unor situații de fapt în care:

a) certificatul de moștenitor are ca unic obiectiv să permită moștenitorilor să invoce într-un alt stat membru determinat drepturile asupra patrimoniului defunctului situat în acel alt stat membru și

b) decizia în materie succesorală (articolele 4 și 21 din Regulamentul nr. 650/2012) și – indiferent de normele privind conflictul de legi aplicate – aspectele privind drepturile patrimoniale ale soților trebuie apreciate în temeiul aceleiași ordini juridice?

3) În cazul unui răspuns negativ la primele două întrebări, articolul 68 litera (l) din Regulamentul nr. 650/2012 trebuie interpretat în sensul că cota de moștenire a soțului supraviețuitor, majorată în temeiul unei norme din materia regimului matrimonial, poate fi înscrisă integral – dar numai cu titlu informativ – în certificatul european de moștenitor?"

24. Cererea de decizie preliminară a fost depusă la grefa Curții la 3 noiembrie 2016.

25. Părțile din procedura principală, guvernele german, belgian, elen, italian, spaniol și polonez, precum și Comisia Europeană au depus observații scrise. Guvernele german, belgian, spaniol și Comisia Europeană au participat și la ședința de judecată, care a avut loc la data de 4 octombrie 2017.

V. Analiză

A. Despre rolul Regulamentului (UE) nr. 650/2012 în sistemul actelor Uniunii din domeniul cooperării judiciare

26. Regulamentul nr. 650/2012 se aplică succesiunilor privind patrimoniile persoanelor decedate la data de 17 august 2015 sau după această dată. Referitor la aceste stări de fapt, normele unificate privind conflictele de legi din regulament înlocuiesc reglementările naționale, care până atunci prezentau diferențe profunde între ele.

27. Astfel, Regulamentul nr. 650/2012 contribuie la eliminarea obstacolelor în calea liberei circulații a persoanelor în cadrul pieței interne. Acest lucru corespunde cu considerentul (7) a doua și a treia teză al Regulamentului nr. 650/2012, care precizează că, în spațiul european de justiție, drepturile moștenitorilor și legatarilor, ale altor persoane apropiate defunctului, precum și ale creditorilor succesiunii trebuie garantate într-un mod eficient.

28. Regulamentul nr. 650/2012 stabilește în același timp admisibilitatea și întinderea libertății de alegere a legii aplicabile în materie succesorală. El permite astfel reflectarea cât mai deplină a voinței testatorului cu privire la soarta patrimoniului său.

B. Cu privire la prima întrebare preliminară

29. Prin intermediul primei întrebări preliminare, instanța de trimitere dorește să se stabilească dacă dispoziții naționale precum articolul 1371 alineatul 1 din BGB intră în domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 650/2012. Această dispoziție prevede că cota-parte a soțului supraviețuitor, în calitate de moștenitor legal, este de un sfert din moștenire în temeiul articolului 1931 din BGB, majorată cu încă un sfert din moștenire în cazul în care între soți a existat un regim matrimonial bazat pe regimul separației de bunuri cu compensarea creșterii patrimoniale.

30. Instanța de trimitere are îndoieli cu privire la aspectul dacă, pe baza Regulamentului nr. 650/2012, această dispoziție trebuie considerată ca fiind o normă referitoare la „succesiunile privind patrimoniile persoanelor decedate" în sensul articolului 1 alineatul (1) și al articolului (3) alineatul (1) litera (a) din acest regulament sau dacă trebuie tratată ca ținând de „chestiunile legate de aspectele patrimoniale ale regimurilor matrimoniale", excluse din domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 650/2012 [articolul 1 alineatul (2) litera (d) din regulament].

31. Am dori să atragem atenția asupra faptului că o calificare a articolului 1371 alineatul 1 din BGB ca dispoziție care aparține fie domeniului legii aplicabile în materie succesorală, fie domeniului legii aplicabile în materia regimului matrimonial a constituit în ultimii zeci de ani subiectul unor discuții doctrinare foarte animate [4]. Această problematică nu a ocolit nici sălile de judecată [5].

32. Armonizarea normelor privind conflictele de legi în cadrul Regulamentului nr. 650/2012, care – conform principiului supremației dreptului Uniunii – are prioritate în fața normelor naționale privind conflictele de legi, ne obligă totuși să privim această problemă într-un context nou, necunoscut până acum. Astfel, noțiunile pe care legiuitorul Uniunii le-a folosit în scopul stabilirii domeniului de aplicare al Regulamentului nr. 650/2012 au un caracter autonom. Acest lucru înseamnă că o calificare – realizată în contextul normelor naționale privind conflictele de legi – a unei reglementări precum articolul 1371 alineatul 1 din BGB nu poate avea o importanță decisivă în ceea ce privește răspunsul la prima întrebare preliminară [6].

1. Introducere

a) Poziția părților

1) Argumente în favoarea calificării articolului 1371 alineatul 1 din BGB ca dispoziție care intră în domeniul legii aplicabile în materie succesorală

33. Poziția guvernului elen este în esență că cota-parte care îi revine soțului supraviețuitor în legătură cu încetarea regimului matrimonial trebuie înscrisă în certificatul european de moștenitor, de vreme ce aceasta urmează să reflecte cota reală a moștenitorului din moștenire. Dat fiind că această cotă trebuie să fie înscrisă în certificatul european de moștenitor, atunci, în opinia guvernului elen, articolul 1371 din BGB trebuie considerat o reglementare cuprinsă în domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 650/2012.

4 În perioada anterioară datei aplicării Regulamentului nr. 650/2012 se părea că în doctrină predomină opinia – referitoare la normele privind conflictele de legi – conform căreia articolul 1371 alineatul 1 din BGB este o dispoziție care este aplicabilă în cadrul legii aplicabile în materia regimului matrimonial (H. Dörner, „Internationales Erbrecht, Art. 25, 26 EGBGB", în *Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch, Einführungsgesetz zum BGB*, Berlin, 2007, articolul 25, p. 34; W. Riering, „Régime légal allemand et succession régie par la loi française", în *Mélanges en l'honneur de Mariel Revillard*, Paris, Editions Defrénois, 2007, p. 258-263; D. A. Popescu, *Guide on international private law in successions matters*, Onești, Magic Print 2014, p. 18 și literatura citată).

5 În hotărârea Oberlandesgericht Köln (instanța regională superioară din Köln, Germania) din 5 august 2011 (2 Wx 115/11, Zeitschrift für das gesamte Familienrecht 2012, 819) a fost exprimată opinia conform căreia soțul supraviețuitor nu obține cota-parte din moștenire în temeiul articolului 1371 alineatul 1 din BGB deoarece legea aplicabilă în materia regimului matrimonial este dreptul german, iar legea aplicabilă în materie succesorală, dreptul turc. În schimb, în hotărârea Oberlandesgericht München (instanța regională superioară din München, Germania) din 16 aprilie 2012 (31 Wx 45/12, Neue Juristische Wochenschrift-Rechtsprechungs-Report 2012, 1096) a fost susținut punctul de vedere conform căruia articolul 1371 alineatul 1 din BGB este pe deplin aplicabil chiar și atunci când legea aplicabilă în materie succesorală este dreptul iranian. În cele din urmă, pe baza normelor germane privind conflictele de legi, în hotărârea din 13 mai 2015, IV ZB 30/14 (Neue Juristische Wochenschrift 2015, 2185), Bundesgerichtshof (Curtea Federală de Justiție, Germania) a decis că articolul 1371 alineatul 1 din BGB este aplicabil în calitate de dispoziție a legii aplicabile în materia regimului matrimonial. În această hotărâre s-a explicat de asemenea că, chiar și atunci când legea aplicabilă în materia regimului matrimonial este dreptul german, iar legea aplicabilă în materie succesorală este dreptul altui stat, soțului supraviețuitor îi revine în continuare cota în moștenire în temeiul articolului 1371 alineatul 1 din BGB.

6 Doctrina nu este unanimă în ceea ce privește calificarea articolului 1371 alineatul 1 din BGB în considerarea Regulamentului nr. 650/2012. Unii autori susțin că această dispoziție este aplicabilă în calitate de normă aplicabilă în materia regimului matrimonial [a se vedea literatura citată de A. Bonomi, „Article 1 – Champ d'application", în A. Bonomi, P. Wautelet (redactori), *Le droit européen des succession, Commentaire du règlement (UE) n° 650/2012, du 4 juillet 2012*, Bruxelles, Bruylant, 2016, p. 89; de asemenea, A. Reis, „Succession and Family Law", în S. Bariatti, I. Viarengo, F. C. Villata, *Towards the Entry into Force of the Sucession Regulation: Building Future Uniformity upon Past Divergencies*, JUST/2013/JCIV/AG/4666, p. 45], în timp ce alți autori sunt în favoarea calificării acestei dispoziții drept normă succesorală [P. Lagarde, (Heinrich) Dörner, „Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche/IPR. Art. 25, 26 EGBGB. Anhang zu Art. 25f EGBGB: Ausländische Rechte", *Revue critique de droit international privé*, 1996, p. 389; M. Margoński, „Anmerkung zum Vorlagebeschluss des Kammergerichts an den EuGH vom 25. Oktober 2016, 6 W 80/16 in der Rs. C-558/16, Mahnkopf", *Zeitschrift für Erbrecht und Vermögensnachfolge*, nr. 4, 2017, p. 212 și 213.).

34. Guvernul italian consideră că, întrucât aplicarea articolului 1371 din BGB este condiționată de decesul soțului, această dispoziție este cuprinsă în domeniul legii aplicabile în materie succesorală. În motivarea poziției sale, acest guvern apelează, suplimentar, la considerentul (9) al Regulamentului nr. 650/2012 („domeniul de aplicare al prezentului regulament ar trebui să includă toate aspectele de drept civil referitoare la patrimoniul unei persoane decedate”) și la articolul 23 litera (b) din acesta, care stabilește că domeniul legii aplicabile în materie succesorală include „vocația succesorală a beneficiarilor, stabilirea cotelor-părți ce le revin acestora, a obligațiilor care le pot fi impuse de către defunct, precum și a altor drepturi privind succesiunea, inclusiv drepturile succesorale ale soțului sau ale partenerului supraviețuitor”.

35. Conformă acestui spirit este și poziția guvernului polonez, care arată că în cazul compensării creșterii patrimoniale avem de a face cu o anumită formă de transfer a unor bunuri și drepturi prin majorarea cotei-părți *ab intestat* din moștenire. Transferul are loc numai în cazul decesului unuia dintre soți. Guvernul polonez efectuează cu această ocazie o analiză temeinică a instituției reglementate la articolul 1371 alineatul 1 din BGB și a funcției ei în dreptul german. Guvernul polonez atrage atenția printre altele cu privire la faptul că articolul 1371 alineatul 1 din BGB trebuie aplicat împreună cu articolul 1931 alineatele 1 și 3 din BGB, dispoziție a cărei apartenență la domeniul legii aplicabile în materie succesorală nu ridică îndoieli și care trimite direct la articolul 1371 din BGB. În plus, articolul 1371 alineatul 1 din BGB poate fi aplicat numai în cazul în care regimul matrimonial încetează ca urmare a decesului unuia dintre soți, dar niciodată în cazul încetării regimului din alte motive. În fine, în opinia guvernului polonez, în lumina articolului 1938 din BGB, există posibilitatea excluderii articolului 1371 alineatul 1 din BGB prin testament.

2) Argumente împotriva calificării articolului 1371 alineatul 1 din BGB ca dispoziție care ține de domeniul legii aplicabile în materie succesorală

36. Guvernul german – prezentând în această materie o opinie asemănătoare cu cea a guvernului polonez, deși ajunge la concluzii diferite – este de părere că, pentru a putea da un răspuns la prima întrebare preliminară, trebuie evaluat dacă scopul articolului 1371 alineatul 1 din BGB se referă la „succesiune”, în înțelesul articolului 1 alineatul (1) din Regulamentul nr. 650/2012, sau la „aspectele patrimoniale ale regimurilor matrimoniale”, în înțelesul articolului 1 alineatul (2) litera (d) din acest regulament. În acest context, guvernul german arată că articolul 1371 alineatul 1 din BGB are ca scop efectuarea lichidării regimului matrimonial. Prin urmare este vorba despre o dispoziție care ține de domeniul legii aplicabile în materia regimului matrimonial. Faptul că acest lucru se realizează prin acordarea în favoarea soțului supraviețuitor a unei cote-părți din moștenire are ca scop exclusiv simplificarea împărțelii între moștenitori.

37. Comisia, asemenea guvernului german, propune ca în situația examinată să fie adoptată o abordare funcțională, centrată asupra scopului dispoziției respective în dreptul național. Comisia arată că, în cazul regimului separației de bunuri cu compensarea creșterii patrimoniale, la acea compensare se ajunge abia în momentul încetării acestui regim matrimonial. Scopul acestei dispoziții nu este, prin urmare, partajul patrimoniului defunctului între persoanele apropiate lui, ci efectuarea lichidării în urma decesului acestuia, decesul fiind una dintre situațiile care duc la încetarea regimului matrimonial.

38. Și guvernul belgian propune un răspuns negativ la prima întrebare preliminară. În motivarea poziției sale, guvernul belgian arată că regimul matrimonial produce efecte nu numai în timpul căsătoriei, ci și după încetarea acesteia, inclusiv în cazul în care acest lucru intervine ca urmare a decesului unuia dintre soți.

39. Guvernul spaniol arată, la rândul său, că considerentele (11) și (12) ale Regulamentului nr. 650/2012 nu lasă nicio îndoială cu privire la domeniul de aplicare al acestui regulament, excluzând din acesta chestiunile legate de aspectele patrimoniale ale regimurilor matrimoniale.

b) Regimul comunității legale limitat la creșterile patrimoniale în dreptul german

40. Înainte de a trece la continuarea analizei, am dori să caracterizăm pe scurt reglementarea prevăzută în dreptul german, la care se referă cererea de decizie preliminară. Suntem convinși că acest lucru îi va permite Curții o evaluare de ansamblu a problemei care face obiectul procedurii de față. Vom reveni la aceste reflecții mai târziu în cadrul acestor concluzii.

41. Regimul matrimonial legal prevăzut în dreptul german este regimul separației de bunuri cu compensarea creșterii patrimoniale, definit de legiuitorul german textual ca „regim al comunității legale limitat la creșterile patrimoniale” („Zugewinngemeinschaft”). Nu ar trebui să existe însă nicio îndoială asupra faptului că în acest caz avem de a face cu un regim bazat pe separația de bunuri. Fiecare dintre soți își păstrează bunurile personale și, în consecință, în acest regim nu apare o masă separată a bunurilor care ar lua forma unui patrimoniu comun.

42. În cazul încetării acestui regim în timpul vieții celor doi soți, în principal în urma divorțului, apare posibilitatea efectuării unei lichidări, al cărei scop este echilibrarea diferenței în îmbogățire care a avut loc în cazul soților pe durata existenței regimului matrimonial. Se poate admite, introducând în acest sens simplificările necesare, că în astfel de situații lichidarea între soți se realizează în modul descris mai jos[7].

43. În primul rând, trebuie calculată diferența dintre valoarea bunurilor fiecărui soț în momentul încetării regimului matrimonial și valoarea acestor bunuri în momentul instituirii acestui regim. În urma acestor calcule matematice se vor stabili două valori, care corespund îmbogățirii fiecăruia dintre soți pe parcursul regimului matrimonial. Următorul pas constă în compararea sumelor obținute în acest mod. Dacă una dintre ele este mai mare decât cealaltă, atunci soțul al cărui patrimoniu a sporit mai puțin pe durata regimului matrimonial are dreptul să ceară plata a jumătate din diferența dintre valorile îmbogățirii ambilor soți (articolul 1378 alineatul 1 din BGB).

44. Trebuie menționat că realizarea lichidării necesită să se dispună de informații care să permită stabilirea diferenței de îmbogățire a soților. În acest scop, dreptul german prevede posibilitatea întocmirii unui inventar care să permită documentarea situației bunurilor din momentul instituirii regimului separației de bunuri cu compensarea creșterii patrimoniale (articolul 1377 din BGB). În plus, atât după încetarea regimului matrimonial, cât și în situația depunerii unei cereri de divorț, de anulare a căsătoriei sau de compensare anticipată a creșterii patrimoniale, fiecare dintre soți poate solicita divulgarea informațiilor referitoare la situația bunurilor celuilalt soț, care sunt esențiale pentru compensarea creșterii patrimoniale (articolul 1379 din BGB).

45. Regulile de mai sus referitoare la lichidare nu sunt însă aplicabile, în principiu, atunci când încetarea regimului matrimonial intervine în urma decesului unuia dintre soți.

46. Conform regulilor generale de succesiune *ab intestat* specificate în articolul 1931 alineatul 1 prima teză din BGB, cota soțului supraviețuitor, în calitate de moștenitor legal, este de un sfert din moștenire dacă vine în concurs cu rudele de gradul întâi ale defunctului. În plus, articolul 1931 alineatul 3 din BGB prevede că vocația succesorală *ab intestat* nu aduce atingere dispoziției articolului 1371 din BGB. De aici rezultă că soțul supraviețuitor care vine la moștenire în concurs cu rudele de gradul întâi ale defunctului are dreptul la un sfert din moștenire în temeiul articolului 1931 alineatul 1 prima teză din BGB și, suplimentar, la încă un sfert din moștenire în temeiul articolului 1371 alineatul 1 din BGB.

7 A se vedea mai pe larg D. Martiny, N. Dethloff, *Property relationship between spouses – Germany*, august 2008.

47. Această soluție permite simplificarea lichidării între soțul supraviețuitor și ceilalți moștenitori ai defunctului. Ea îi scutește pe cei interesați de obligația dificilă de a dovedi valoarea creșterii patrimoniale a fiecăruia dintre soți. Acest lucru ar putea fi dificil având în vedere decesul lui *de cuius*. În plus, ar putea deveni o sursă de conflicte nedorite între rudele apropiate ale defunctului.

48. Uneori se atrage de asemenea atenția că faptul de a renunța la necesitatea dovedirii că a avut loc într-adevăr o creștere patrimonială și de a acorda soțului supraviețuitor un sfert din moștenire suplimentar reprezintă un fel de „primă” pentru căsătoriile care nu s-au destrămat în timpul vieții soților [8], deoarece trebuie să avem în vedere că un sfert din moștenire îi revine soțului supraviețuitor chiar și în situația în care nu au existat astfel de creșteri patrimoniale. Acest sfert se calculează ca fiind o cotă-parte din moștenire, iar nu ca fiind o cotă-parte din îmbogățirea unuia dintre soți. Soțul supraviețuitor poate, prin urmare, în temeiul articolului 1371 alineatul (1) din BGB, să obțină mai mult decât i-ar fi revenit în urma compensării matematice a creșterilor patrimoniale. Nu se poate însă exclude nici situația inversă, în care compensarea matematică a creșterilor patrimoniale ar fi mai favorabilă pentru soțul supraviețuitor.

49. Acesta nu este însă singurul mod de lichidare a regimului matrimonial după decesul unuia dintre soți. Dreptul german prevede în anumite situații posibilitatea de efectuare a compensării matematice a creșterii patrimoniale.

50. În primul rând, atunci când soțul supraviețuitor nu este moștenitorul sau legatarul soțului decedat, este aplicabil articolul 1371 alineatul 2 din BGB. În acest caz, soțul supraviețuitor poate solicita compensarea matematică a creșterii patrimoniale. Alături de cererea referitoare la compensarea matematică a creșterii patrimoniale, soțul supraviețuitor are dreptul, în temeiul articolului 2303 alineatul 2 prima teză din BGB, să ceară o rezervă succesorală, calculată pe baza cotei-părți, care i-ar reveni acelui soț în cazul în care ar fi avut vocație succesorală *ab intestat* în temeiul articolului 1931 din BGB.

51. În al doilea rând, în mod asemănător se prezintă situația soțului supraviețuitor atunci când renunță la succesiunea defunctului. În acest caz, el poate solicita compensarea matematică a creșterii patrimoniale, precum și rezerva succesorală (articolul 1371 alineatul 3 din BGB), cu toate că, în contextul dreptului german, moștenitorul care refuză moștenirea, în principiu, nu are dreptul la rezerva succesorală.

52. În doctrină mai apare uneori și un al treilea caz, care nu este reglementat de lege, în care articolul 1371 alineatul 1 din BGB nu este aplicabil, deși regimul matrimonial a încetat ca urmare a decesului unuia dintre soți. Acest lucru se referă la situația în care viitorul defunct întocmește dispoziții testamentare în favoarea celuilalt soț [9].

53. Atât *de cuius*, cât și soțul supraviețuitor pot deci unilateral să prevină aplicarea articolului 1371 alineatul 1 din BGB. Ei fac acest lucru, în principiu, folosind instrumentele clasice ale dreptului succesoral. Soțul supraviețuitor poate să renunțe la moștenire, iar *de cuius* poate să îl înlăture de la moștenire pe calea dispozițiilor pentru cauză de moarte.

8 G. A. L. Droz, „Les régimes matrimoniaux en droit international privé comparé”, *Recueil des cours de l'Académie de la Haye*, vol. 143, 1974, p. 98.

9 Punctele de vedere existente în doctrina germană referitoare la această chestiune sunt prezentate de R. Zimmermann, „Intestate Succession in Germany”, în K. G. C. Reid, M. de Waal, R. Zimmermann, *Comparative Succession Law. Volume II. Intestate Succession*, Oxford, Oxford University Press, 2015, p. 213.

c) Delimitarea domeniului legii aplicabile în materie succesorală și a legii aplicabile în materia regimurilor matrimoniale – observații generale

1) Cu privire la lipsa coordonării dintre legea aplicabilă în materie succesorală și legea aplicabilă în materia regimurilor matrimoniale

54. Legislația fiecărei țări prevede diferite soluții pentru a garanta interesele soțului supraviețuitor după decesul celuilalt soț. O parte dintre legiuitori folosesc în acest scop instrumentele care sunt caracteristice dreptului succesoral, favorizând soțul supraviețuitor în raport cu ceilalți moștenitori. Alți legiuitori se bazează pe soluțiile din materia regimurilor matrimoniale, omițând-l în același timp pe soțul supraviețuitor în calitate de moștenitor sau limitând-i drepturile succesorale [10].

55. Este dificilă însă găsirea unor exemple ale oricăruia dintre aceste modele în forma lor pură, deoarece întâlnim mai des modelul mixt, în care grija față de protejarea intereselor patrimoniale ale soțului supraviețuitor este realizată printr-o serie de soluții conexe care provin atât din dreptul succesoral, cât și din dreptul matrimonial. Aceste elemente pleacă de la premisa constituirii unui sistem coerent care să mențină în echilibrul dorit atât interesele soțului supraviețuitor, ale celorlalți moștenitori și legatari, cât și ale creditorilor.

56. În situațiile care prezintă legătură cu dreptul mai multor state, legea aplicabilă în materie succesorală și legea aplicabilă în materia regimurilor matrimoniale sunt indicate de diferitele norme privind conflictele de legi. Găsirea legii aplicabile pe baza normelor privind conflictele de legi poate duce, prin urmare, la aplicarea dispozițiilor rezultate din două sisteme juridice diferite. Soluțiile respective nu trebuie să fie neapărat coordonate între ele. Acest lucru poate fi sursa a numeroase complicații.

57. De exemplu, legea aplicabilă în materie succesorală poate proteja interesele patrimoniale ale soțului folosind dispozițiile referitoare la relațiile patrimoniale dintre soți, iar legea aplicabilă în materia regimului matrimonial poate folosi în acest scop instrumentele dreptului succesoral.

58. De asemenea, trebuie să avem în vedere și situația inversă, în care cumulul de soluții individuale ar putea duce la favorizarea disproporționată a soțului supraviețuitor. Cu o asemenea situație avem de a face atunci când statutul succesoral este guvernat de o lege care protejează în mod special soțul supraviețuitor prin mecanismele dreptului succesoral, în timp ce statutul regimului matrimonial este guvernat de o lege care îi garantează acelui soț privilegii speciale în cadrul lichidării legate de încetarea acestui regim.

2) Calificarea

59. Dezavantajele care decurg din aplicarea simultană a normelor care provin din diferite sisteme juridice pot fi limitate cu ajutorul operațiunilor de calificare („qualification”, „Qualifikation”, „characterisation”). Este vorba despre interpretarea termenilor folosiți la redactarea diferitor norme privind conflictele de legi în scopul definirii condițiilor lor de aplicare.

60. Întrucât normele privind conflictele de legi formează un anumit sistem, calificarea trebuie făcută astfel încât domeniile diferitor norme privind conflictele de legi să nu se suprapună.

10 E. D. Graue, „The Rights of Surviving Spouses under Private International Law”, *The American Journal of Comparative Law*, vol. 15, 1966-1967, p. 164-165.

61. Nu întotdeauna însă putem ajunge la rezultate satisfăcătoare cu ajutorul calificării. Îndeosebi, sunt greu de soluționat în acest mod problemele legate de delimitarea normelor referitoare la legea aplicabilă în materie succesorală și în materia regimului matrimonial [11].

3) Adaptarea în dreptul internațional privat

62. Lipsurile operațiunilor de calificare pot fi însă aplanate cu ajutorul altei instituții generale, care aparține dreptului internațional privat, și anume așa-zisa adaptare („adaptation", „Anpassung"). Scopul adaptării constă în eliminarea lipsei de coordonare între dispozițiile de drept substanțial rezultate din diferitele ordini juridice care constituie legea aplicabilă în vederea soluționării problemelor conexe între ele.

63. Deși scopul adaptării pare a fi clar, este dificilă formularea *a priori* a unor recomandări privitoare la modul în care această adaptare ar trebui să aibă loc. În orice caz, operațiunile de adaptare pot fi realizate fie în planul normelor privind conflictele de legi prin redefinirea domeniului lor de aplicare astfel încât să fie posibilă evitarea antinomiilor și soluționarea cauzei pe baza unei singure legi aplicabile [12], fie în planul normelor de drept material, prin modificarea dispozițiilor care sunt în conflict. În versiunea extremă, acest lucru duce la crearea unei sinteze specifice între două sisteme juridice [13].

64. Este adevărat, considerațiile referitoare la operațiunile de adaptare nu au o importanță decisivă în ceea ce privește răspunsul la întrebările preliminare. În cauza de față nu poate fi vorba despre lipsa de coordonare dintre legea aplicabilă în materie succesorală și legea aplicabilă în materia regimurilor matrimoniale: în ambele cazuri se aplică dreptul german.

65. Observațiile prezentate de noi sunt însă esențiale având în vedere că, într-o altă situație factuală decât cea care face obiectul procedurii pe fond în fața instanței naționale, ele pot prezenta o importanță deosebită. Considerăm că, răspunzând la întrebările preliminare, Curtea ar trebui să fie conștientă de consecințele care rezultă din adoptarea unei anumite soluții în prezenta cauză. Hotărârea Curții va avea, fără îndoială, o influență deosebit de importantă asupra practicii instanțelor naționale în ceea ce privește aplicarea Regulamentului nr. 650/2012 în alte contexte situaționale.

66. Am dori de asemenea să menționăm că, indiferent de calificarea pe care o va adopta Curtea cu privire la articolul 1371 alineatul 1 din BGB, acest lucru nu va elimina complet necesitatea realizării operațiunilor de adaptare. Indiferent dacă considerăm că articolul 1371 alineatul 1 din BGB ține de statutul succesoral sau de statutul regimurilor matrimoniale, se poate întâmpla ca în anumite cazuri acest lucru să ducă la o favorizare sau la o defavorizare excesivă a soțului supraviețuitor. Într-o asemenea situație poate apărea necesitatea efectuării adaptării, care va depinde, bineînțeles, de situația de fapt dată.

11 A se vedea Ch. Kohler, „L'autonomie de la volonté en droit international privé", *Recueil des Cours de l'Académie de la Haye*, vol. 359, 2013, p. 443.

12 De exemplu, atunci când legea aplicabilă în materia regimului matrimonial protejează soțul supraviețuitor cu ajutorul dispozițiilor dreptului succesoral, iar legea aplicabilă în materie succesorală folosește în acest scop dispozițiile referitoare la regimurile matrimoniale, trebuie – în opinia unor autori – ca aspectele legate de lichidarea regimului matrimonial să fie supuse legii care guvernează materia succesorală. Astfel, în ceea ce privește perioada anterioară datei de punere în aplicare a Regulamentului nr. 650/2012, a se vedea A. Bucher, „La dimension sociale du droit international privé. Cours général", *Recueil des Cours de l'Académie de la Haye*, vol. 341, 2010, p. 243.

13 În perioada anterioară datei de punere în aplicare a Regulamentului nr. 650/2012 s-a afirmat uneori că, atunci când legea aplicabilă în materia regimului matrimonial este dreptul german, iar succesiunea era supusă altei legi, articolul 1371 alineatul 1 din BGB nu poate fi aplicat. Într-un astfel de caz trebuie aplicat articolul 1371 alineatul 2 din BGB și trebuie efectuată compensarea matematică a creșterii patrimoniale conform regulilor în vigoare în materie de divorț (G. A. L. Droz, „Les régimes matrimoniaux en droit international privé comparé", *Recueil des cours de l'Académie de la Haye*, vol. 143, 1974, p. 98; M. Coester, „International Aspects of German Estate Law", *Loyola of Los Angeles International and Comparative Law Review*, vol. 53, 1981, p. 66). Această opinie se rezumă de fapt la poziția că formularea „soțul supraviețuitor care nu este moștenitor" de la articolul 1371 alineatul 2 din BGB trebuie interpretată ca „soțul supraviețuitor care nu este un moștenitor cu vocație succesorală în temeiul dreptului german" (E. D. Graue, în *Comparative law of matrimonial property: a Symposium at the International Faculty of Comparative Law at Luxembourg on the laws of Belgium, England, France, Germany, Italy and the Netherlands*, redactor A. Kiralfy, Leiden, A. W. Sijthoff, 1972, p. 144).

67. După ce am prezentat aceste observații introductive cu privire la articolul 1371 alineatul 1 din BGB și la problemele generale din domeniul dreptului internațional privat referitoare la calificare, putem trece la analiza primei întrebări preliminare.

2. Delimitarea domeniului legii aplicabile în materie succesorală și a legii aplicabile în materia regimurilor matrimoniale în contextul articolului 1371 alineatul 1 din BGB

a) Delimitarea domeniilor de aplicare a Regulamentului nr. 650/2012 și a Regulamentului 2016/1103

68. Domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 650/2012 este definit în sens pozitiv de articolul 1 alineatul (1) din acesta. În conformitate cu această dispoziție, regulamentul se referă la „succesiunile privind patrimoniile persoanelor decedate”. În schimb, articolul 3 alineatul (1) din Regulamentul nr. 650/2012 prevede că noțiunea „succesiune” înseamnă succesiunea patrimoniului unei persoane decedate și acoperă orice formă de transfer de bunuri, drepturi și obligații pentru cauză de moarte.

69. Pe de altă parte, domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 650/2012 este definit în sens negativ de articolul 1 alineatul (2) din acesta. În conformitate cu articolul 1 alineatul (2) litera (d) din Regulamentul nr. 650/2012, sunt excluse din domeniul de aplicare al regulamentului „chestiunile legate de aspectele patrimoniale ale regimurilor matrimoniale și de aspectele patrimoniale ale relațiilor care sunt considerate, în conformitate cu legea care le este aplicabilă, ca având efecte comparabile cu cele ale căsătoriei”.

70. Din Regulamentul nr. 650/2012 lipsesc însă indicațiile detaliate referitoare la interpretarea noțiunii „chestiuni legate de aspectele patrimoniale ale regimurilor matrimoniale”.

71. În temeiul articolului 81 TFUE, legiuitorul Uniunii nu a adoptat însă numai Regulamentul nr. 650/2012. Sesizând lipsa unor norme armonizate privind conflictele de legi referitoare la legea aplicabilă în materia regimurilor matrimoniale, legiuitorul Uniunii a adoptat de asemenea, în temeiul articolului 81 alineatul (3) TFUE, Regulamentul (UE) 2016/1103 al Consiliului din 24 iunie 2016 de punere în aplicare a unei cooperări consolidate în domeniul competenței, al legii aplicabile și al recunoașterii și executării hotărârilor judecătorești în materia regimurilor matrimoniale[14]. Regulamentul 2016/1103 va fi aplicabil, în principiu, începând cu 29 ianuarie 2019 [articolul 70 alineatul (2) a doua teză din acest regulament].

72. Regulamentul nr. 650/2012 și Regulamentul 2016/1103 ar trebui să aibă caracter complementar, iar domeniile lor de aplicare nu ar trebui să se suprapună. Chestiunile cuprinse în domeniul de aplicare al Regulamentului 2016/1103 sunt, așadar, excluse din domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 650/2012 în măsura în care se referă la regimurile matrimoniale. Chestiunile legate de succesiune sunt, în schimb, excluse din domeniul de aplicare al Regulamentului 2016/1103[15].

14 JO 2016, L 183, p.1

15 În acest spirit, în contextul delimitării domeniilor de aplicare ale Regulamentului (CE) nr. 2201/2003 al Consiliului din 27 noiembrie 2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești, de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1347/2000 (JO 2003, L 338, p.1, Ediție specială, 19/vol. 6, p. 183) și, respectiv, ale Regulamentului nr. 650/2012, a se vedea Concluziile avocatului general J. Kokott prezentate în cauza Matoušková (C-404/14, EU:C:2015:428, punctul 31). Curtea a adoptat un punct de vedere similar în hotărârea pronunțată în această cauză, indicând că, în jurisprudența sa, tinde să evite orice suprapunere între normele de drept pe care aceste texte le prevăd și orice vid juridic. A se vedea Hotărârea din 6 octombrie 2015, Matoušková (C-404/14, EU:C:2015:653, punctul 34 și jurisprudența citată).

73. Prin urmare, domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 650/2012 nu se poate prezenta într-un mod diferit în funcție de aplicarea de către autoritățile judiciare ale statelor membre participante la cooperarea consolidată privind Regulamentul (UE) 2016/1103 al Consiliului. Nu are nicio importanță nici faptul că, la ora actuală, Regulamentul 2016/1103 nu este încă aplicabil. La urma urmelor, odată cu punerea lui în aplicare nu se va modifica domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 650/2012.

74. Domeniul de aplicare al Regulamentului 2016/1103 este stabilit în articolul 1 alineatul (1) din acesta, conform căruia acest regulament se aplică „regimurilor matrimoniale”. Considerentul (18) al Regulamentului 2016/1103 precizează că domeniul de aplicare al acestui regulament trebuie să includă toate aspectele de drept civil ale regimurilor matrimoniale, printre care „[…] lichidarea regimului, în special ca urmare a […] decesului unuia dintre soți”.

75. Din domeniul de aplicare al Regulamentului 2016/1103 va fi însă exclusă, în temeiul articolului 1 alineatul (2) litera (d) din regulament, „succesiunea la patrimoniul unui soț decedat”. Acest element este confirmat de considerentul (22) al Regulamentului 2016/1103, conform căruia chestiunile legate de succesiunea la patrimoniul unui soț decedat trebuie excluse din domeniul de aplicare al regulamentului deoarece sunt reglementate în Regulamentul nr. 650/2012.

76. Următoarele indicații cu privire la domeniile de aplicare ale ambelor regulamente sunt furnizate de dispozițiile referitoare la domeniul de aplicare al legii aplicabile indicate în temeiul normelor privind conflictele de legi incluse în aceste regulamente. Articolul 27 litera (e) din Regulamentul 2016/1103 stabilește că legea aplicabilă în materia regimurilor matrimoniale va reglementa printre altele „încetarea regimului matrimonial și împărțirea, distribuirea sau lichidarea bunurilor”. Pe de altă parte, conform articolului 23 alineatul (2) litera (b) din Regulamentul nr. 650/2012, „vocația succesorală a beneficiarilor, stabilirea cotelor-părți ce le revin acestora, a obligațiilor care le pot fi impuse de către defunct, precum și a altor drepturi privind succesiunea, inclusiv drepturile succesorale ale soțului sau ale partenerului supraviețuitor”, sunt supuse legii indicate ca fiind aplicabilă de normele privind conflictele de legi ale acestui regulament.

77. Prin urmare, considerăm că Regulamentul 2016/1103 va fi aplicabil în ceea ce privește chestiunile legate printre altele de stabilirea drepturilor patrimoniale care intră în cadrul succesiunii, dar nu și în ceea ce privește evaluarea drepturilor soțului supraviețuitor în raport cu ceea ce a intrat deja în cadrul succesiunii. De exemplu, dacă între soți există un regim matrimonial al comunității de bunuri, atunci, în temeiul legii indicate prin normele Regulamentului 2016/1103, trebuie stabilit dacă bunul mobil dobândit în timpul căsătoriei reprezintă un element al patrimoniului comun și căruia dintre soți îi va reveni după încetarea acestui regim.

78. Dispoziția articolului 1371 alineatul 1 din BGB nu se referă la partajul elementelor patrimoniale între soți, ci la chestiunea drepturilor soțului supraviețuitor în raport cu elementele incluse deja în masa succesorală. Prin urmare, acesta ar fi un argument în favoarea constatării că o dispoziție asemenea articolului 1371 alineatul 1 din BGB, în calitate de chestiune legată de „succesiunea privind patrimoniile persoanelor decedate” în înțelesul articolului 1 alineatul (2) litera (d) din Regulamentul 2016/1103 și al considerentului (22) al acestui regulament, nu este o dispoziție inclusă în domeniul statutului regimului matrimonial.

79. Considerațiile prezentate mai sus pot reprezenta o indicație conform căreia cota-parte care îi revine soțului supraviețuitor în temeiul articolului 1371 alineatul 1 din BGB nu trebuie tratată ca fiind o chestiune inclusă în domeniul de aplicare al Regulamentului 2016/1103, ci ca fiind o chestiune inclusă în domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 650/2012.

b) Calificarea cotei-părți care îi revine soțului supraviețuitor în temeiul articolului 1371 alineatul 1 din BGB în lumina scopului acestei dispoziții

1) Observații introductive

80. Guvernele german și belgian, precum și Comisia Europeană arată în observațiile lor scrise că, răspunzând la prima întrebare preliminară, trebuie efectuată o analiză a articolului 1371 alineatul 1 din BGB și trebuie stabilit care este scopul acestei dispoziții. Pe această bază urmează să se determine apoi dacă avem de a face cu o reglementare din domeniul legii aplicabile în materia regimurilor matrimoniale sau a legii aplicabile în materie succesorală. Guvernul polonez este, la rândul său, în favoarea adoptării unei asemenea abordări; cu toate acestea, formulează în această privință concluzii finale diferite.

81. Împărtășim punctul de vedere conform căruia interpretarea unei dispoziții date nu poate fi făcută separat de funcția pe care o îndeplinește dispoziția respectivă. În doctrină se afirmă că reglementarea care are ca scop partajul bunurilor rămase de la defunct ține de domeniul legii aplicabile în materie succesorală. În schimb, când este vorba despre reglementările referitoare la drepturile soțului supraviețuitor care rezultă din participarea lui la creșterea patrimonială, se va aplica dreptul aplicabil în materia regimurilor matrimoniale [16].

82. Se pare că problema dezbătută în cauza de față, referitoare la conflictul de legi, necesită o privire mai atentă asupra jurisprudenței existente a Curții al cărei obiect îl constituie normele privind cooperarea judiciară în materie civilă. Și acolo Curtea a făcut apel la funcțiile diferitor instituții juridice, printre altele în scopul stabilirii domeniului de aplicare al diferitor norme de competență.

2) Interpretarea noțiunii „regimuri matrimoniale” în considerarea normelor de competență în jurisprudența Curții

83. În jurisprudența sa, Curtea a acordat multă atenție interpretării articolului 1 al doilea paragraf punctul 1 din Convenția de la Bruxelles [17], care exclude din domeniul de aplicare al convenției chestiunile legate de „raporturile patrimoniale dintre soți” („les régimes matrimoniaux”).

84. În Hotărârea de Cavel [18], Curtea a explicat că excluderea referitoare la „raporturile patrimoniale dintre soți” de la articolul 1 al doilea paragraf punctul 1 din Convenția de la Bruxelles include nu numai regimurile matrimoniale prevăzute în dreptul național, ci și „orice relații patrimoniale care rezultă direct din căsătorie sau din încetarea acesteia”. Curtea nu a luat însă în considerare ipoteza în care motivul încetării regimului matrimonial a fost decesul unuia dintre soți. În această cauză, cererea de decizie preliminară se referea la o procedură de divorț.

85. Curtea a reiterat poziția exprimată în această hotărâre în Hotărârea W. [19]. Procedura principală privea cererea unuia dintre soți de eliberare a unui codicil pe care și-l apropriase al doilea soț, care dorea să dovedească cu ajutorul lui gestionarea incorectă a bunurilor sale de către celălalt soț. Instanța de trimitere a solicitat Curții printre altele interpretarea articolului 1 al doilea paragraf punctul 1 din Convenția de la Bruxelles în măsura în care acea dispoziție se referea la excluderea din domeniul convenției a „testamentelor și a succesiunilor” (prima întrebare preliminară), precum și a „raporturilor

16 D. Solomon, „The boundaries of the law applicable to succession”, *Anali Pravnog Fakulteta Univerziteta u Zenici*, nr. 18, 2016, p. 200.

17 Convenția din 27 septembrie 1968 privind competența judiciară și executarea hotărârilor judecătorești în materie civilă și comercială (JO 1972, L 299, p. 32, Ediție specială, 19/vol. 10, p. 3, denumită în continuare „Convenția de la Bruxelles”).

18 Hotărârea din 27 martie 1979, de Cavel (143/78, EU:C:1979:83, punctul 7).

19 Hotărârea din 31 martie 1982, W. (25/81, EU:C:1982:116, punctul 6).

patrimoniale dintre soți” (a doua întrebare preliminară). Curtea s-a aplecat mai întâi asupra celei de a doua întrebări preliminare și a decis că problematica gestionării bunurilor, având în vedere că este strâns legată de „raporturile patrimoniale dintre soți rezultate direct din căsătorie”[20] în înțelesul Hotărârii de Cavel[21], este exclusă din domeniul de aplicare al Convenției de la Bruxelles[22].

86. În Hotărârea van den Boogaard[23], Curtea a statuat, în schimb, cu privire la aspectul dacă hotărârea de divorț care urma să fie executată, în cadrul căreia s-a dispus plata prestațiilor pecuniare capitalizate de un soț în contul celuilalt soț și s-a decis transferul proprietății asupra anumitor bunuri către acel soț, este inclusă în domeniul de aplicare al Convenției de la Bruxelles sau rămâne în afara domeniului ei de aplicare pentru motivul excluderii referitoare la „raporturile patrimoniale dintre soți” (articolul 1 al doilea paragraf punctul 1 din Convenția de la Bruxelles)[24]. Curtea a decis că hotărârea prin care s-a dispus plata unei sume de bani capitalizate în contul unuia dintre soți, atunci când scopul prestației este de a asigura întreținerea unui soț aflat în nevoie sau dacă nevoile ambilor soți sunt avute în vedere pentru stabilirea cuantumului ei, face parte din materia obligației de întreținere. Atunci când scopul prestației constă exclusiv în partajul bunurilor între soți („la répartition des biens entre les époux”), decizia se referă la regimul matrimonial[25].

3) Cu privire la trimiterea la jurisprudența referitoare la Convenția de la Bruxelles pentru nevoile realizării interpretării normelor Regulamentului nr. 650/2012

87. Nu credem să existe motive care să fie în favoarea adoptării unei interpretări diferite a noțiunilor „raporturi patrimoniale dintre soți” și „chestiuni legate de aspectele patrimoniale ale regimurilor matrimoniale” în temeiul normelor Uniunii privind conflictele de legi, printre care Regulamentul nr. 650/2012, și al normelor de competență ale Uniunii.

88. Regulamentul nr. 1215/2012 a succedat Convenției de la Bruxelles. Articolul 1 alineatul (2) din regulament prevede că regulamentul respectiv nu se aplică în materia „drepturilor patrimoniale rezultate din regimurile matrimoniale”. În Ordonanța Iliev[26], Curtea a arătat că articolul 1 alineatul (2) litera (a) din Regulamentul nr. 1215/2012 coincide cu articolul 1 al doilea paragraf punctul 1 din Convenția de la Bruxelles. În aceeași ordonanță, Curtea a confirmat de asemenea caracterul actual al jurisprudenței referitoare la interpretarea noțiunii „raporturile patrimoniale dintre soți” pe fondul Regulamentului nr 1215/2012[27]. În doctrină se cere ca interpretarea noțiunilor care apar în Regulamentul nr. 1215/2012 să fie făcută prin prisma hotărârilor Curții referitoare la Convenția de la Bruxelles[28].

20 Hotărârea din 31 martie 1982, W. (25/81, EU:C:1982:116, punctul 7).

21 Hotărârea din 27 martie 1979, de Cavel (143/78, EU:C:1979:83).

22 Hotărârea din 31 martie 1982, W. (25/81, EU:C:1982:116, punctul 9).

23 Hotărârea din 27 februarie 1997, van den Boogaard (C-220/95, EU:C:1997:91).

24 Trebuie precizat că Convenția de la Bruxelles nu exclude din domeniul său de aplicare „obligațiile de întreținere care decurg dintr-o relație de familie, de rudenie, de căsătorie sau de alianță”, după cum se prevede la articolul 1 alineatul (2) litera (e) din Regulamentul (UE) nr. 1215/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 12 decembrie 2012 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială (JO 2012, L 351, p. 1). Prin urmare, calificarea cauzelor la care se referea hotărârea drept cauze din domeniul obligațiilor de întreținere ar fi permis aplicarea Convenției de la Bruxelles. Astăzi, acest tip de cauză ar ține de domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 4/2009 al Consiliului din 18 decembrie 2008 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor și cooperarea în materie de obligații de întreținere (JO 2009, L 7, p. 1).

25 Hotărârea din 27 februarie 1997, van den Boogaard (C-220/95, EU:C:1997:91, punctul 22).

26 Ordonanța din 14 iunie 2017 (C-67/17, EU:C:2017:459, punctul 24).

27 Ordonanța din 14 iunie 2017, Iliev (C-67/17, EU:C:2017:459, punctele 25-30).

28 P. Rogerson, în U. Magnus, P. Mankowski (redactori), *Brussels Ibis Regulation*, Köln, Otto Schmidt, 2016, p. 71.

89. Domeniile de aplicare ale Regulamentului nr. 650/2012, ale Regulamentului 2016/1103 și ale Regulamentului nr. 1215/2012 ar trebui să fie complementare. Prin urmare, considerăm că excluderea „chestiunilor legate de aspectele patrimoniale ale regimurilor matrimoniale” de la articolul 1 alineatul (2) litera (d) din Regulamentul nr. 650/2012 trebuie interpretată în conformitate cu jurisprudența Curții referitoare la excluderea „raporturilor patrimoniale dintre soți” din domeniul de aplicare al Convenției de la Bruxelles (articolul 1 al doilea paragraf punctul 1 din Convenție).

90. Totodată, suntem conștienți de faptul că scopul normelor de competență și al normelor privind conflictul de legi la care se referă prezenta trimitere preliminară nu este identic. Cu toate acestea, Regulamentul nr. 650/2012 cuprinde nu numai norme privind conflictele de legi, ci și norme de competență. Domeniul material de aplicare al Regulamentului nr. 650/2012, definit la articolul 1 din acesta, se referă la ambele tipuri de dispoziții. În cazul în care nu există considerente importante pentru acest lucru, nu există motive pentru a înțelege în mod diferit noțiunile generale cu ajutorul cărora regulamentele își desemnează domeniul lor material de aplicare, după cum este vorba despre normele privind conflictele de legi sau despre cele de competență.

4) Concluziile care decurg din jurisprudența Curții referitoare la normele de competență

91. Analiza jurisprudenței referitoare la normele de competență, care a fost evocată la punctele 84-86 din prezentele concluzii, în lumina observațiilor formulate la punctul 90 de mai sus, conduce la concluzia că excluderea „aspectelor patrimoniale ale regimurilor matrimoniale” din domeniul de aplicare al actelor Uniunii din domeniul cooperării judiciare în materie civilă se referă în primul rând la orice relații patrimoniale care decurg în mod direct din legătura conjugală sau din desfacerea acesteia, inclusiv la chestiunea includerii diferitor elemente patrimoniale în masa succesorală sau la patrimoniul care este supus împărțelii între soți.

92. Răspunsul la prima întrebare preliminară necesită calificarea articolului 1371 alineatul 1 din BGB ca dispoziție care este aplicabilă în cadrul statutului succesoral sau al statutului regimului matrimonial în contextul normelor Uniunii. Prin urmare, această dispoziție trebuie interpretată în lumina concluziilor care decurg din jurisprudența Curții astfel încât să se stabilească scopul acestei reglementări și în temeiul ei să se răspundă la întrebările instanței de trimitere.

93. Dispoziții asemenea articolului 1371 alineatul 1 din BGB se aplică exclusiv în cazul decesului unuia dintre soți. După decesul unuia dintre soți putem vorbi în continuare, este adevărat, despre împărțirea bunurilor între masa succesorală și patrimoniul soțului supraviețuitor. Cu toate acestea, în considerarea observațiilor prezentate la punctul 48 din concluziile de față, scopul esențial al articolului 1371 alineatul 1 din BGB nu pare a fi împărțirea elementelor patrimoniale sau lichidarea aspectelor patrimoniale ale regimului matrimonial. Acesta servește mai degrabă stabilirii poziției soțului supraviețuitor în raport cu ceilalți moștenitori deoarece stabilește mărimea cotei-părți care îi revine soțului supraviețuitor din moștenire.

94. Lipsa legăturii dintre cota-parte care îi revine soțului supraviețuitor în temeiul articolului 1371 alineatul 1 din BGB și raporturile care decurg direct din legătura conjugală devine cu atât mai clară atunci când luăm în considerare că această dispoziție este aplicabilă independent de intervenirea condițiilor care permit realizarea oricărui fel de partaj al bunurilor în lumina principiilor pe care se bazează regimul separației de bunuri cu compensarea creșterii patrimoniale [29].

29 De exemplu, să examinăm o situație în care patrimoniul lui *de cuius* avea, la momentul inițierii regimului matrimonial, o valoare de 100 000 de unități monetare și nu a crescut pe parcursul acestui regim. În același timp, soțul supraviețuitor a acumulat în cursul acestui regim suma de 50 000 de unități monetare. În această situație, în cazul compensării matematice, soțul supraviețuitor nu ar putea pretinde compensarea creșterii patrimoniale. În cazul divorțului, situația ar fi diametral opusă. Soțul supraviețuitor ar fi obligat să îi plătească celuilalt soț suma de 25 000 de unități monetare. Pe de altă parte, aplicarea articolului 1371 alineatul 1 din BGB conduce la o situație în care soțului supraviețuitor i-ar reveni suma de 25 000 de unități monetare – corespunzând unui sfert din moștenirea defunctului.

95. În plus, conform observațiilor formulate la punctul 53 din prezentele concluzii, viitorul defunct poate să evite unilateral aplicarea acestei dispoziții folosind instrumentele dreptului succesoral. Aceasta este de fapt natura drepturilor succesorale – în cazul dreptului succesoral, un element caracteristic îl reprezintă acordarea în favoarea lui *de cuius* a unei libertăți destul de largi de dispoziție în privința moștenirii, în timp ce deciziile referitoare la raporturile care decurg direct din aspectele patrimoniale ale regimului matrimonial trebuie luate, în principiu, de ambii soți.

96. Prin urmare, apreciem că scopul principal al unei reglementări precum articolul 1371 alineatul 1 din BGB este în favoarea considerării acesteia ca fiind o dispoziție care ține de statutul succesoral, iar nu de statutul aspectelor patrimoniale ale regimului matrimonial.

c) Eficacitatea dispozițiilor care creează certificatul european de moștenitor

97. Noțiunile pe care legiuitorul Uniunii le-a folosit pentru delimitarea domeniului de aplicare al Regulamentului nr. 650/2012 au, după cum am amintit deja la punctul 32 de mai sus, un caracter autonom. Interpretarea acestor noțiuni ar trebui să ia în considerare obiectivele Regulamentului nr. 650/2012, care – conform observațiilor făcute la punctul 27 din concluziile de față – sunt de a înlătura obstacolele în calea liberei circulații a persoanelor în cadrul pieței interne și de a garanta drepturile moștenitorilor în statele membre în mod eficient [30]. În acest scop, Regulamentul nr. 650/2012 creează, conform considerentului (8), un certificat uniform – certificatul european de moștenitor. Acest certificat urmează să permită, ceea ce confirmă considerentul (67) al regulamentului, soluționarea într-o manieră rapidă, simplă și eficace a succesiunii cu elemente de extraneitate în Uniune.

98. Efectele certificatului european de moștenitor sunt stabilite la articolul 69 din Regulamentul nr. 650/2012. Certificatul îndeplinește funcția de atestat și produce efecte în toate statele membre, fără a fi necesară nicio procedură specială [articolul 69 alineatul (1) din Regulamentul nr. 650/2012]. Se prezumă că certificatul probează elementele „stabilite în temeiul legii aplicabile succesiunii sau în temeiul oricărei alte legi aplicabile elementelor specifice” [articolul 69 alineatul (2) din Regulamentul nr. 650/2012].

99. A doua teză a considerentului (71) al Regulamentului nr. 650/2012 precizează că certificatul are în primul rând efect probatoriu și că trebuie să se considere că dovedește în mod fidel elementele stabilite în temeiul legii aplicabile succesiunii sau în temeiul oricărei alte legi aplicabile elementelor specifice, precum condițiile de fond ale dispozițiilor pentru cauză de moarte. Cu toate acestea – conform celei de a treia teze a considerentului (71) al Regulamentului nr. 650/2012 –, efectele probatorii ale certificatului nu ar trebui să fie extinse la elemente care nu sunt reglementate prin acest regulament, cum ar fi, de exemplu, problema filiației sau, în cazul unui anumit bun, aceea de a stabili dacă acesta a aparținut sau nu defunctului.

100. Efectul probatoriu al certificatului se referă, prin urmare, numai la acele elemente care au fost stabilite în temeiul legii aplicabile desemnate în funcție de normele armonizate privind conflictele de legi enunțate în Regulamentul nr. 650/2012 [31]. Este vorba deci despre acele elemente care țin de domeniul legii aplicabile desemnate în temeiul atât al articolului 23 din Regulamentul nr. 650/2012

30 Poziția Curții, menținută în același spirit, a fost exprimată în Hotărârea din 12 octombrie 2017, Kubicka (C-218/16, EU:C:2017:755, punctul 56), în care s-a decis că interpretarea dispozițiilor Regulamentului nr. 650/2012 indicată în hotărâre răspunde finalității urmărite de regulament, respectiv facilitarea funcționării corespunzătoare a pieței interne prin eliminarea obstacolelor din calea liberei circulații a persoanelor care doresc să își exercite drepturile care au luat naștere în urma unei succesiuni transfrontaliere.

31 P. Wautelet, „Article 69 – Effets du certificat”, în A. Bonomi, P. Wautelet (redactori), *Le droit européen des succession, Commentaire du règlement (UE) n° 650/2012, du 4 juillet 2012*, Bruxelles, Bruylant, 2016, p. 880. Referitor la proiectul Regulamentului nr. 650/2012, a se vedea de asemenea J. Basedow, A. Dutta, C. Bauer și alții, „Max Planck Institute for Comparative and International Private Law, Comments on the European Commission's Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and authentic instruments in matters of succession and the creation of a European Certificate of Succession”, *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, vol. 74, 2010, p. 323.

(statutul succesoral), cât și al articolelor 24-28 din regulamentul menționat, care se referă la admisibilitatea și condițiile de fond ale dispozițiilor pentru cauză de moarte, altele decât pactele asupra unei succesiuni viitoare (articolul 24), admisibilitatea, condițiile de fond și a caracterul obligatoriu între părți al pactelor asupra unei succesiuni viitoare referitoare la succesiunea unei persoane (articolul 25), condițiile de formă ale dispozițiilor pentru cauză de moarte (articolul 27), condițiile de formă ale unei declarații privind acceptarea sau renunțarea la succesiune (articolul 28).

101. Aceste considerații ne conduc la concluzia că numai elementele stabilite în temeiul statutului succesoral (articolul 23), precum și cele stabilite în temeiul legii aplicabile altor chestiuni, care au fost definite în temeiul normelor armonizate privind conflictele de legi din Regulamentul nr. 650/2012 (articolele 24-28), beneficiază de efectele rezultate din articolul 69 alineatul (2) din Regulamentul nr. 650/2012. Aceste efecte nu se referă, în schimb, la elementele stabilite în temeiul normelor naționale privind conflictele de legi și ale normelor Uniunii privind conflictele de legi, altele decât cele prevăzute de Regulamentul nr. 650/2012.

102. Admiterea calificării succesorale a cotei-părți care îi revine soțului supraviețuitor în temeiul articolului 1371 alineatul 1 din BGB permite, prin urmare, înscrierea informației referitoare la această cotă-parte în certificatul european de moștenitor, cu toate efectele descrise la articolul 69 alineatul (2) din Regulamentul nr. 650/2012. De altfel, calificarea acestei dispoziții ca fiind o chestiune care ține de legea aplicabilă regimului matrimonial nu ar permite ca informația referitoare la cota-parte care îi revine soțului supraviețuitor să beneficieze de prezumția de corectitudine.

103. Am avea, așadar, de a face cu încă un argument în favoarea admiterii calificării succesorale a articolului 1371 alineatul 1 din BGB. În acest mod este asigurată eficacitatea dispozițiilor Regulamentului nr. 650/2012, care instituie certificatul european de moștenitor.

d) Concluzii referitoare la prima întrebare preliminară

104. Având în vedere indicațiile prezentate mai sus apreciem că articolul 1371 alineatul 1 din BGB nu ar trebui considerat a fi o dispoziție care se referă la chestiunile legate de aspectele patrimoniale ale regimurilor matrimoniale și care, astfel, ar trebui exclusă din domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 650/2012 în temeiul articolului 1 alineatul (2) litera (d) din acest regulament.

105. În primul rând, această dispoziție nu determină ce intră în masa succesorală. Ea se referă la drepturile soțului supraviețuitor în raport cu ceea ce incontestabil este un element al masei succesorale. Asemenea dispoziții, precum cea a articolului 1371 alineatul 1 din BGB, se referă la o chestiune legată de „succesiunea la patrimoniul unui soț decedat” în înțelesul articolului 1 alineatul (2) litera (d) din Regulamentul 2016/1103, care va fi exclusă din domeniul de aplicare al acestui regulament și care este supusă normelor privind conflictele de legi din Regulamentul nr. 650/2012.

106. În al doilea rând, această dispoziție este aplicabilă exclusiv în cazul decesului unuia dintre soți, și aceasta indiferent dacă există condițiile pentru a face sau a nu face partajul bunurilor în lumina principiilor pe care se bazează regimul separației de bunuri cu compensarea creșterii patrimoniale.

107. În al treilea rând, obiectivul de a asigura eficacitatea dispozițiilor care instituie certificatul european de moștenitor este un element în favoarea admiterii calificării succesorale a unei dispoziții precum articolul 1371 alineatul 1 din BGB. Calificarea succesorală a acestei dispoziții permite înscrierea în certificatul european de moștenitor a informației referitoare la cota-parte care îi revine soțului supraviețuitor, cu efectele care decurg din articolul 69 alineatul (2) din Regulamentul nr. 650/2012 în toate statele membre.

108. În lumina argumentației prezentate mai sus, propunem Curții ca la prima întrebare preliminară să răspundă astfel: articolul 1 alineatul (1) din Regulamentul nr. 650/2012 coroborat cu articolul 1 alineatul (2) litera (d) din același regulament trebuie interpretat în sensul că domeniul legii aplicabile succesiunii include o normă care, asemenea articolului 1371 alineatul 1 din BGB, stabilește cota-parte din moștenire a soțului supraviețuitor, chiar dacă aplicarea sa depinde de existența unui anumit regim matrimonial, iar cota-parte a soțului supraviețuitor din moștenire înlocuiește lichidarea acestui regim, însă, în același timp, întinderea acestei cote-părți este stabilită pe baza cu totul altor principii decât cele care definesc modul de lichidare a unui asemenea regim matrimonial în timpul vieții soților.

C. Cu privire la a doua și la a treia întrebare preliminară

109. Prin intermediul celei de a doua și al celei de a treia întrebări preliminare – formulate în cazul în care Curtea ar da un răspuns negativ la prima întrebare preliminară –, instanța de trimitere urmărește să se stabilească dacă cota-parte din moștenire care îi revine soțului supraviețuitor în temeiul articolului 1371 alineatul 1 din BGB poate fi înscrisă în certificatul european de moștenitor, cu toate că această dispoziție nu se referă la una dintre chestiunile incluse în domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 650/2012. Având în vedere răspunsul la prima întrebare preliminară pe care îl propunem, nu mai este necesar să se răspundă la a doua și la a treia întrebare preliminară.

110. În cazul în care Curtea nu va împărtăși însă poziția noastră referitoare la prima întrebare preliminară, atunci va fi necesară examinarea celei de a doua și a celei de a treia întrebări preliminare. Prin urmare, vom propune un răspuns și la aceste întrebări.

111. În cadrul celei de a doua și al celei de a treia întrebări preliminare, instanța de trimitere distinge diferite ipoteze, cântărind dacă cota-parte care îi revine soțului supraviețuitor în temeiul articolului 1371 alineatul 1 din BGB poate fi înscrisă în certificatul european de moștenitor, deși această chestiune nu ține de domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 650/2012. Toate aceste ipoteze se reduc la îndoieli privitoare la legătura dintre conținutul certificatului european de moștenire și domeniul de aplicare *ratione materiae* al regulamentului menționat. Prin urmare, considerăm că a doua și a treia întrebare preliminară trebuie examinate împreună.

1. Cu privire la legătura dintre conținutul certificatului european de moștenitor și domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 650/2012

112. Așa cum am menționat mai sus, prezentele reflecții au un caracter ipotetic și sunt bazate pe premisa conform căreia Curtea nu ar împărtăși răspunsul propus de noi la prima întrebare preliminară și ar considera că articolul 1371 alineatul 1 din BGB nu este o dispoziție care ține de domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 650/2012. Chiar și într-o astfel de ipoteză, considerăm că cota-parte din moștenire care îi revine soțului supraviețuitor în temeiul acestei dispoziții poate fi înscrisă în certificatul european de moștenitor.

113. În primul rând, legiuitorul Uniunii nu pare să admită că în certificatul european de moștenire pot fi înscrise exclusiv informații referitoare la elementele care țin de domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 650/2012. Acest lucru este confirmat de conținutul articolului 68 litera (h) din Regulamentul nr. 650/2012. Printre informațiile care sunt incluse în certificat, „în măsura în care acestea sunt necesare în scopul pentru care se eliberează certificatul”, această dispoziție enumeră „informații privind o convenție matrimonială încheiată de defunct”. Nu încape nicio îndoială că această ultimă chestiune nu ține de domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 650/2012.

114. În al doilea rând, uneori, omiterea informațiilor referitoare la o problemă importantă pentru succesiune, deși în realitate nu este de natură succesorală, ar face din certificatul european de moștenitor un instrument foarte nepractic deoarece acesta nu ar reflecta cota-parte reală a soțului supraviețuitor din moștenire și ar pune sub semnul întrebării eficacitatea („effet utile”) dispozițiilor de instituire a certificatului european de moștenitor.

115. În al treilea rând, certificatul european de moștenitor nu ar mai fi atunci competitiv în raport cu documentele interne (naționale) utilizate în scopuri asemănătoare în statele membre, care reflectă în întregime cota-parte a soțului supraviețuitor din moștenire. Întrucât Regulamentul nr. 650/2012 nu introduce obligația utilizării certificatului european de moștenitor, funcționează în continuare certificatele naționale emise în temeiul prevederilor în vigoare în statul respectiv.

116. În lumina argumentației prezentate mai sus, considerăm că cota-parte din moștenire care îi revine soțului supraviețuitor în temeiul articolului 1371 din BGB poate fi înscrisă în certificatul european de moștenitor.

2. Cu privire la efectele înscrierii în certificatul european de moștenitor a informațiilor care nu țin de domeniul de aplicare al Regulamentului nr. 650/2012

117. Însăși posibilitatea înscrierii unei anumite informații în certificatul european de moștenitor nu înseamnă că aceasta beneficiază de toate caracteristicile pe care le posedă informațiile înscrise în temeiul legii aplicabile stabilite în temeiul normelor privind conflictele de legi din Regulamentul nr. 650/2012.

118. La punctul 101 din prezentele concluzii am arătat deja că efectul probatoriu al certificatului se referă numai la acele elemente care au fost stabilite în temeiul legii aplicabile, desemnată în temeiul normelor armonizate privind conflictele de legi incluse în Regulamentul nr. 650/2012.

119. Regulamentul nr. 650/2012 în sine nu se opune totuși înscrierii în certificat a elementelor care nu beneficiază de efectele stabilite la articolul 69 din acest regulament. Acest aspect este, după părerea noastră, confirmat de considerentul (71) al Regulamentului nr. 650/2012, citat deja, conform căruia „efectele probatorii ale certificatului nu ar trebui să fie extinse la elemente care nu sunt reglementate prin prezentul regulament”.

120. Prin urmare, considerăm că certificatul european de moștenitor poate include: informații stabilite în temeiul statutului succesoral (articolul 23), informații stabilite în temeiul legii aplicabile pentru alte elemente, care a fost stabilită în temeiul normelor armonizate privind conflictele de legi din Regulamentul nr. 650/2012 (articolele 24-28), și informații stabilite în temeiul legii aplicabile desemnate pe baza normelor naționale privind conflictele de legi (sau a normelor privind conflictele de legi existente în alte instrumente ale dreptului Uniunii). În această ultimă categorie ar trebui incluse informația – plecând de la premisa că nu ține de statutul succesoral – referitoare la cota-parte care îi revine soțului supraviețuitor în temeiul articolului 1371 alineatul 1 din BGB. Aceste circumstanțe nu ar trebui să beneficieze însă de efectele care decurg din articolul 69 alineatul (2) din Regulamentul nr. 650/2012.

3. Caracterul informației referitoare la cota-parte care îi revine soțului supraviețuitor în temeiul articolului 1371 alineatul (1) din BGB în certificatul european de moștenitor

121. Mai rămâne încă întrebarea privitoare la efectele care ar fi legate de înscrierea în certificatul european de moștenitor a informației referitoare la cota-parte care îi revine soțului supraviețuitor în temeiul articolului 1371 alineatul 1 din BGB. În observațiile sale scrise și în timpul ședinței, Comisia a subliniat că, deși lipsește temeiul clar care să permită să i se recunoască informației referitoare la

cota-parte efectele prevăzute la articolul 69 din Regulamentul nr. 650/2012, trebuie admisă totuși această soluție și trebuie extinse într-o oarecare măsură efectele care decurg din această dispoziție asupra informației referitoare la cota-parte care îi revine soțului supraviețuitor în temeiul articolului 1371 alineatul 1 din BGB.

122. În doctrină se afirmă că cota-parte care îi revine soțului supraviețuitor în temeiul articolului 1371 alineatul 1 din BGB – în cazul în care este considerată un element care ține de statutul aspectelor patrimoniale ale regimului matrimonial – poate fi înscrisă în conținutul certificatului european de moștenitor, în calitate de mențiune cu titlu informativ, în cadrul „informațiilor privind aspectele patrimoniale ale regimului matrimonial", vizate la articolul 68 litera (h) din Regulamentul nr. 650/2012, împreună cu o adnotare referitoare la temeiul stabilirii acestei circumstanțe [32]. Altă opinie, care este sugerată și de instanța de trimitere în cadrul celei de a doua și al celei de a treia întrebări preliminare, se bazează pe convingerea că majorarea care decurge din articolul 1371 alineatul 1 din BGB trebuie înscrisă în calitate de informație despre „cota-parte care îi revine fiecărui moștenitor", despre care este vorba la articolul 68 litera (l) [33].

123. Considerăm că, indiferent care dintre aceste dispoziții va fi aplicată în vederea înscrierii informației cu privire la majorare în certificatul european de moștenitor, acest lucru trebuie să aibă loc sub rezerva explicită referitoare la faptul că majorarea a fost stabilită în temeiul legii aplicabile aspectelor patrimoniale ale regimurilor matrimoniale, și aceasta deoarece nu trebuie să fie vorba despre legea care ar fi desemnată ca fiind aplicabilă aspectelor patrimoniale ale regimurilor matrimoniale de normele privind conflictele de legi în vigoare în statul membru al acelei autorități în fața căreia persoana interesată se folosește de certificatul european de moștenitor emis în alt stat membru. Această împrejurare rezultă din lipsa unor norme privind conflictele de legi care să fie armonizate și comune pentru toate statele membre și care să indice legea aplicabilă pentru aspectele patrimoniale ale regimurilor matrimoniale.

124. Înscrierea în certificatul european de moștenitor a unei rezerve care să explice că cota-parte care îi revine soțului supraviețuitor în temeiul articolului 1371 alineatul 1 din BGB ține de domeniul legii aplicabile aspectelor patrimoniale ale regimurilor matrimoniale limitează în același timp posibilitatea de a se prevala de prezumția prevăzută la articolul 69 alineatele (3) și (4) din Regulamentul nr. 650/2012.

125. În lumina considerațiilor ce precedă, propunem ca, în cazul unui răspuns negativ la prima întrebare preliminară, Curtea să dea următorul răspuns la a doua și la a treia întrebare preliminară: articolul 68 litera (1) și articolul 67 alineatul (1) din Regulamentul nr. 650/2012 trebuie interpretate în sensul că cota-parte care îi revine soțului supraviețuitor, inclusiv în cazul în care o fracțiune din aceasta rezultă dintr-o majorare în temeiul unei norme care reglementează relațiile patrimoniale, precum articolul 1371 alineatul 1 din BGB, poate fi înscrisă în întregime în certificatul european de moștenitor, exclusiv cu titlu informativ.

32 T. Ivanc, S. Kraljić, „European Certificate of Succession – Was there a need for a European intervention?", *Anali Pravnog Fakulteta Univerziteta u Zenici*, nr. 18, 2016, p. 266.

33 D. Stamatiadis, în H. Pamboukis (redactor), *EU Succession Regulation N° 650/2012: A Commentary*, Oxford, C.H. Beck, Hart Publishing, 2017, p. 633.

VI. Concluzie

126. În lumina considerațiilor expuse mai sus, propunem Curții să răspundă la întrebările preliminare adresate de Kammergericht Berlin (Tribunalul Regional Superior din Berlin, Germania) după cum urmează:

„Articolul 1 alineatul (1) din Regulamentul (UE) nr. 650/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 4 iulie 2012 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și acceptarea și executarea actelor autentice în materie de succesiuni și privind crearea unui certificat european de moștenitor coroborat cu articolul 1 alineatul (2) litera (d) din același regulament trebuie interpretat în sensul că domeniul legii aplicabile succesiunii include o normă care, asemenea articolului 1371 alineatul 1 din Bürgerliches Gesetzbuch (Codul civil german), stabilește cota-parte din moștenire a soțului supraviețuitor, chiar dacă aplicarea sa depinde de existența unui anumit regim matrimonial, iar cota-parte a soțului supraviețuitor din moștenire înlocuiește lichidarea acestui regim, însă, în același timp, întinderea acestei cote-părți este stabilită pe baza cu totul altor principii decât cele care definesc modul de lichidare a unui asemenea regim matrimonial în timpul vieții soților.”